

رد پای دیجیتال انسان فناوری

باستان‌شناسی یکی از جذاب‌ترین شاخه‌های علمی است.

جام جم آنلاین: باستان‌شناسی یکی از جذاب‌ترین شاخه‌های علمی است. باستان‌شناسان ماجراجو برای پیدا کردن نشانه‌ای از تمدن‌های فراموش شده و مردمی که زمانی بر سیاره ما حکم می‌راندند و زندگی و تصمیماتشان زندگی ما را امروز و در این گوشه جهان به این شکلی که اکنون هست درآورده است، به گوشه و کنار جهان سفر می‌کنند و در دل مکان‌های دوردست و غیرعادی ساعت‌ها و سال‌ها به کاوش و بررسی می‌پردازند.

قدم به قدم و میلی‌متر به میلی‌متر لایه‌های غبار فراموشی تاریخ را کنار می‌زنند و کم‌کم اسرار گمشده را آشکار می‌کنند. این قطعات پازل را در کنار مطالعات کتابخانه‌ای و روایت‌های مورخان قرار می‌دهند و کم‌کم بنای شفافی از آنچه هزاران سال پیش واقعیتی روزمره بوده در اختیار مردم می‌گذارند.

آنها معماران گذشته‌اند کسانی که رازهای تاریخی و تجربه‌های فراموش شده را به یاد می‌آورند و اطلاعات ما از تاریخ را مستند می‌کنند. همین دانش ما از زمان سپری شده است که پایه‌های تجربه‌های تمدن ما را تشکیل می‌دهند.

بسیاری از رفتارهای امروز ما متأثر از رفتارها و اقدامات و عادات و رسوم گذشتگانمان است و آگاهی از آنهاست که ما را برای زندگی بهتر در امروز و عدم تکرار اشتباه‌های ایشان و پیشرفت دادن موفقیت‌هایشان آماده می‌کند.

اما بیایید لحظه‌ای در زمان سفر کنیم. به هزاره بعد برویم و ببینیم باستان‌شناسان هزار سال بعد چگونه درباره ما قضاوت خواهند کرد. چگونه ما را خواهند شناخت و چگونه می‌توانند اسرار زندگی امروز ما را از دل تاریخ آشکار کنند؟

شاید تا چند سال پیش کمتر کسی درباره نحوه کار باستان‌شناسان در آینده فکر می‌کرد. گمان می‌رفت آنها در سال‌های آینده هم مانند امروز باید به کاوش بناهای تاریخی و شهرهای فراموش شده بپردازند و تنها تفاوتشان با باستان‌شناسان امروز این است که با توجه به افزایش قابل توجه مکتوبات دوران ما آنها شانس بیشتری برای بازیابی نسخه‌های قدیمی کتب دارند و شاید بتوانند نسبت به آنچه ما از هزار سال پیش خود داریم، مشاهداتشان را بهتر با منابع مکتوب تطبیق دهند ضمن این‌که فناوری‌هایی که در آینده به وجود می‌آید کار کاوش آنها و جستجوی قطعات گمشده‌ای که آنها در پازل خود با آن مواجه هستند را آسان‌تر می‌کند، اما واقعیت این است که داستان طی یکی دو دهه اخیر به طور چشمگیری تغییر کرده است.

انقلاب دیجیتال همه بازی را تغییر داده است و احتمالاً آینده باستان‌شناسی را نیز به طور کامل زیر و رو می‌کند.

زمانی که نخستین نسل رایانه‌های خانگی وارد بازار شد و مورد استقبال کاربران قرار گرفت، بسیاری به این اندیشه افتادند که ساخت آرشیو دیجیتال از داشته‌های مکتوب و تصویری می‌تواند راهکاری برای جلوگیری از فرسوده شدن آنها در طول زمان باشد.

یک فایل متنی که روی یک دیسکت مغناطیسی ضبط می‌شد، دوام بیشتری نسبت به همان نوشته روی یک کاغذ داشت و اگر مشکلی پیش نمی‌آمد، می‌شد مدت‌ها بعد دوباره آن را بازیابی کرد و مورد استفاده قرار داد.

یک عکس خانوادگی می‌توانست درون آلبوم عکاسی رنگ و روی خود را از دست بدهد، اما در سیستم دیجیتال می‌توانست بدون افت قابل توجه کیفیت باقی بماند. اما باز هم مشکل بزرگی وجود داشت.

در حالی که دانشگاه‌ها و سازمان‌های بزرگ برای ساخت آرشیوهای مطمئن و ایمن دیجیتال در رقابت باهم بودند آرشیوهای خانگی ظرفیت کامل و پایداری مناسبی نداشت. حجم ذخیره روی دیسک‌های قدیمی در حد چند 100 کیلو بایت بود و براحتی می‌توانست تحت حرارت، فشار یا قرار گرفتن در مجاورت میدان‌های مغناطیسی نابود شود.

نکته: باستان‌شناسان یافته‌های خود را در کنار مطالعات کتابخانه‌ای و روایت‌های مورخان قرار می‌دهند و کم‌کم بنای شفافی از آنچه هزاران سال پیش واقعیتی روزمره بوده در اختیار مردم می‌گذارند
به همین دلیل باستان‌شناس هزار سال بعد اگر در گوشه‌ای یک دیسکت حاوی متن یا عکس را می‌یافت، ناچار بود نه تنها فناوری

مربوط به آن را که برای خواندن آن بود نیز دوباره کشف کند بلکه باید می‌توانست آن را ردیابی کرده و ببیند آیا به قطعه مهم از يك متن مهم دست یافته یا يك دیسکت معمولی حاوی نوشته‌های شخصی که در راه منزل آن شخص گم شده است.

شاید چنین باستان‌شناسی ترجیح می‌داد به همان روش نیاکانش به مستندات محکم‌تر بچسبد و مدارک معتبرتر را دنبال کند، اما انقلاب بزرگ بعدی بازی را به‌طور کامل تغییر داد.

انقلاب آنلاین شدن با ظهور و همگانی شدن استفاده از شبکه اینترنت باعث شد افراد بتوانند اطلاعات خود را از حالت عادی به حالت دیجیتال تبدیل کرده و با نام و نشانی خود در این شبکه به اشتراک بگذارند.

گام‌های بعدی سریع‌تر اتفاق افتاد. امروزه بسیاری از مردم مکاتبات خود را با کمک ایمیل انجام می‌دهند، وبلاگ شخصی خود را دارند، در پایگاه‌های اجتماعی عمومی مانند توئیتر، فیس‌بوک و امثال آن حساب ویژه کاربری خود را دارند، به نام خود وبلاگ می‌نویسند و عکس‌های خود را در پایگاه‌های اشتراک‌گذاری تصاویر به اشتراک می‌گذارند؛ در حالی که این افراد در شبکه‌ها ارتباطات خود با دیگران را شکل می‌دهند و می‌توان روابط افراد را ردیابی کرد و از سوی دیگر سازمان‌ها و نهادهای مهم و تصمیم‌گیر نیز به این جریان پرداخته‌اند.

دولت‌ها، حکومت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی و خبرگزاری‌ها هرکدام صفحات دیجیتال ویژه خود را دارند و دیدگاه‌های خود را درباره مسائل مختلف مطرح می‌کنند و به واکنش‌ها پاسخ می‌دهند. حجم این اطلاعات سرگیجه‌آور است، اما نکته مهم این است که همه اطلاعات موجود است و اگر اتفاقی نیفتد که آنها نابود شوند برای همیشه باقی می‌مانند.

این گنجینه‌ای بی‌نظیر برای باستان‌شناسی آینده است و اگر این روند ادامه پیدا کند، احتمال زیاد می‌رود که باستان‌شناسان آینده باستان‌شناسان دیجیتال باشند. آنها با کمک ربات‌های دیجیتال به جای کاوش در خرابه‌های باستانی باید دریابی عمیق و بی‌نظیر از اطلاعات فراموش شده در فضای آنلاین را بررسی کنند. نقشه همه محل‌ها روی نقشه‌های دیجیتال حداقل توسط يك کاربر ثبت شده و در جایی موجود است. در هر زمان حتما عکسی از يك محل یا فیلمی از يك رویداد وجود دارند که در گوشه‌ای افتاده و دیگر روایت تنها روایت رسمی مورخان رسمی نیست که منبع استناد قرار می‌گیرد حتی در رویدادهای جزئی میلیون‌ها نظر و زاویه دید مختلف وجود دارد که می‌تواند تصویر دقیقی از آن رویداد را بیان کند.

برای مثال در نظر بگیرید رویدادی مانند عروسی ولیعهد آینده انگلستان توسط میلیون‌ها وب‌سایت پخش و بررسی و در کل در شبکه‌های اجتماعی مختلف چند میلیارد نظر درباره آن ثبت شد. بسیاری از این نظرات توسط شهروندان عادی بود که در مقابل کاخ باکینگهام و در جایی بودند که هیچ خبرنگاری نمی‌توانست آن را پوشش دهد، به این ترتیب مواد بسیاری برای باستان‌شناس آینده وجود دارد.

اما کار او آسان هم نخواهد بود. پیدا کردن موضوعی در میان دریای بی‌مانندی از اطلاعات از پیدا کردن سوزنی در انبار کاه نیز دشوارتر است. او باید بتواند همانند باستان‌شناس امروزی که در لایه‌های مختلف تمدنی کاوش می‌کند در هر لایه از تمدن دیجیتال با ابزار مختلفی به کاوش بپردازد. فناوری‌های هزار سال پیش از خود را بیاموزد و بداند چگونه از آنها استفاده کند و این کاری است که همین الان هم برای ما دشوار است. بازهم ممکن است بسیاری از نکات مهم در گوشه‌ای مغفول باقی بماند و از سوی دیگر شاید ناگهان کشفی اتفاقی روایت آیندگان از تاریخ امروز ما را تغییر دهد.

پوریا ناظمی
گروه دانش